

FILOZOFIA

ČASOPIS ÚSTAVU FILOZOFIE A SOCIOLOGIE
SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

ROČNÍK 40, 1985, číslo 1

ZA VYŠŠIU EFEKTÍVNOSŤ FILOZOFICKÉHO BÁDANIA

VLADIMÍR CIRBES, Ústav filozofie a sociológie SAV, Bratislava
RUDOLF ŠÍMA, Výskumný ústav sociálneho rozvoja a práce, Bratislava

Tak ako v celej našej spoločnosti, aj na úseku filozofického výskumu, vstúpili sme do posledného roku 7. päťročnice. Dokončujeme výskumný program za 7. päťročnicu a zároveň v plnom prúde sú prípravy výskumného programu na 8. päťročnicu. Je preto vhodný čas zamyslieť sa nad otázkou: kam, na aké kľúčové úlohy zacieliť pozornosť nášho filozofického frontu, kde predovšetkým sústrediť jeho tvorivé sily? Aj je vhodné položiť túto otázku verejne, aby sa na jej zodpovedaní mohol zúčastňovať čo najširší okruh profesionálnych pracovníkov, ale aj pracovníkov z iných úsekov života a práce našej spoločnosti.

Naša úvaha si kladie za cieľ, po prvé, pripomenúť a zdôrazniť základné marxisticko-leninské východiská i širšie spoločenské súvislosti filozofického bádania; po druhé, načrtnúť tie problémové okruhy, pri riešení ktorých podľa nášho názoru by naša filozofia nemala chýbať, ak má aj v súčasných podmienkach naplňovať úspešne svoju úlohu duchovnej zbrane robotníckej triedy v jej zápase za socializmus a komunizmus, a ak sa v nerozlučnej jednote s tým má aj sama vnútorne obohačovať a rozvíjať.

*

Aj nám, pracovníkom filozofického frontu, sa prichodí v duchu záverov 8. zasadnutia ÚV KSČ znovu vážne zamýšľať nad tým, či interakcia nášho filozofického bádania so spoločenskou praxou, s politikou strany, s riešením úloh výstavby rozvinutého socializmu je na požadovanej úrovni, či je obojstranne inšpiratívna a plodná.

Ak naša komunistická strana opätovne podčiarkuje objektívnu nevyhnutnosť živého, organického spojenia filozofie a spoločenských vied vôbec s praxou socialistickej výstavby, potom si treba uvedomiť, že táto požiadavka v podmienkach presadzovania línie na prevažne intenzívne cesty rozvoja našej spoločnosti nadobúda na závažnosti a vyžaduje oveľa

konkrétnejšie premyslieť štruktúru vzťahov nášho výskumu k praxi a tieto vzťahy inštitucionálne a organizačne upevniť.

Svojím spôsobom už klasická téza, že poslaním marxisticko-leninskej filozofie je svet nielen správne vysvetľovať, ale aj sa na jeho revolučnej, humanizačnej a emancipačnej premene aktívne zúčastňovať, sa všeobecne uznáva. Diferenciácia názorov začína v okamihu, keď je reč o tom, ako, akým spôsobom sa táto jej pretvárajúca funkcia má uskutočňovať. Inými slovami: ako chápať väzbu, spojenie filozofie a praxe, aby nedochádzalo k ich odtrhnutiu, ale aby nedochádzalo ani k zjednodušovaniu týchto vzťahov, k akémusi krátkemu spojeniu alebo k situáciám, keď filozofia supluje iné vedeckovýskumné, teoretické či myšlienkové aktivity.

Principiálne zrejme musí platiť — ako v prípade iných vedných oblastí či disciplín — že skutočná väzba filozofie a praxe spočíva v tých jej aktivitách, v ktorých udržiava kontakt so spoločenským životom a tento život ovplyvňuje prostredníctvom svojich *špecifických prostriedkov či funkcií*.

Táto špecifika — pokiaľ ide o obsahovú stránku — spočíva v tom, že v centre filozofického bádania sú súčasne tak najvšeobecnejšie objektívne zákony sveta, ako aj aktívna dejinotvorná činnosť subjektívnych činiteľov. Dialektika človeka a sveta, základné svetonázorové otázky stáli a stoja aj v súčasnosti v centre filozofického záujmu a musia teda určovať aj východisko pre pochopenie a určenie nosnej roviny styku filozofie a praxe. Nijako tým nechceme podceňiť metodologickú funkciu filozofie jednak vo vzťahu k prírodným či spoločenským vedám, jednak vo vzťahu k procesom riadenia, rozhodovania, plánovania (t. j. praktickú dimenziu filozofie). Svetonázorová funkcia zostáva však určujúcou, centrálnou. Vo všetkých svojich iniciatívach sa filozofia uplatňuje predovšetkým ako svetonázor, integrujúci rozmanité poznatky do dynamicky sa vyvíjajúceho celku a sprostredkujúci zakotvenie tohto celku v štruktúre osobnosti. Okruh otázok, týkajúcich sa zmyslu ľudskej existencie, aktivity a poslania človeka vo svete, jeho dejinotvornej činnosti, formovania aktívnej životnej pozície — to je ten okruh, ktorý v tej či onej podobe, priamo či nepriamo vstupuje do všetkých, často veľmi špecifických oblastí ľudskej aktivity, do štruktúry spoločenských vzťahov, do medziľudskej komunikácie atď. V tejto rovine a v tom poslaní je filozofická orientácia nezastupiteľná. V tomto zameraní sa marxisticko-leninská filozofia stáva organickou súčasťou duchovnej kultúry formujúceho sa rozvinutého socializmu, systému vzdelania a výchovy, môže účinne ovplyvňovať proces utvárania potrieb vyššieho rádu a formovania socialistického spôsobu života vôbec, formovania socialistického vedomia človeka, jeho aktívneho životného postoja a vysokej zodpovednosti za ochranu a ďalšie zveľaďovanie vymožeností socializmu. A v tomto zameraní je aj východisko aktívnej účasti filozofického myslenia na tvorbe teoretických predpokladov pre riadenie spoločenských pro-

cesov. Preto napríklad aj v kontexte rozpracúvania prognóz nášho spoločenského vývoja, pri formovaní vedeckého obrazu budúcnosti nášho spoločenského vývoja sa môže filozofické myslenie a poznanie angažovať účinne vtedy, ak bude vedecké objasňovanie zákonitostí dejinného pohybu, hľadanie jeho optimálnych sociálnych možností zjednocovať s poznávaním subjektívnych predpokladov praktickej realizácie týchto možností.

A pokiaľ ide o výrazové prostriedky filozofie, o vysoko abstraktnú všeobecnú formu filozofického poznania, univerzálnosť jej pojmov a kategórií, nemožno to chápať alebo interpretovať ako prekážku prehlbovania spojenia filozofie so spoločenskou praxou. Uvedená forma je totiž práve podmienkou špecifického prínosu filozofie k ľudskému poznaniu, oprávňuje jej svojbytnosť a umožňuje plniť jej metodologickú funkciu vo vzťahu ku konkrétnejším rovinám či oblastiam ľudského poznania a jej integračnú funkciu v systéme prírodných, technických a spoločenských vied.

Rozhodujúcim kritériom pre posudzovanie blízkych vzťahov medzi filozofiou a praxou je však koniec koncov jej konkrétny teoreticko-poznávací prínos. Bez toho akékoľvek úvahy o prehlbovaní spojenia filozofie so životom spoločnosti zostávajú zbožným želaním. Preto bude správne interpretovať zvyšovanie nárokov strany a spoločnosti na vyššiu mieru a vyššiu úroveň angažovanosti filozofie v spoločenskom živote ako zvyšovanie nárokov na tvorivý charakter filozofického bádania, na rozvoj teoretickopoznávačej funkcie filozofie. Od toho závisí úspešnosť či neúspešnosť plnenia jej spoločenských funkcií.

Rast tvorivého potenciálu nášho filozofického frontu je však nemysliteľný bez toho, aby sa nevyvinulo väčšie, cieľavedomé a koordinované úsilie o prechod ku konkrétnejším výskumom a širšie založeným zovšeobecňovaniam procesov, tvoriacich náplň praxe výstavby rozvinutého socializmu, kvalitatívnych premien vo sfére modernej vedy i aktuálnych tendencií v kultúrnom živote spoločnosti.

*

Zastavme sa teraz krátko pri otázke: kam je zameraná súčasná výskumná aktivita nášho filozofického frontu a kde možno očakávať reálne prínosy?

Možno povedať, že ťažisko bádania — pokiaľ ide o vyčlenenú výskumnú kapacitu — je dnes sústredené do troch oblastí.

Po prvé, v tých úlohách štátneho plánu základného výskumu, resp. aj rezortných plánov, ktoré sa týkajú utvárania osobnosti a socialistickeho vedomia pracujúcich v etape výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti. Už doposiaľ publikované materiály svedčia o nespornom pokroku v hlbšom a všestrannejšom poznaní tejto problematiky. I náš časopis priniesol v tomto smere rad podnetných štúdií. Vo vydavateľstve Smena vyšiel zborník statí pod názvom *Človek v socialistickej spoločnosti*.

Po druhé, v tých úlohách štátneho plánu základného výskumu, ktoré súvisia s rozpracúvaním filozoficko-metodologických problémov súčasnej vedy, osobitne spoločenských vied. Aj z tohto výskumu sa už doposiaľ publikoval rad závažných statí, týkajúcich sa napríklad integračných procesov v súčasnej vede, hraníc využitia špeciálnych všeobecnovedných a prírodovedných metód v spoločenskovednom výskume, problematiky interdisciplinárnych komplexných výskumov v spoločenských vedách a podobne. V záverečnom štádiu je hlavná výsledná práca *Materialistická dialektika a metodológia spoločenských vied*.

Po tretie, v tvorbe kolektívnej syntetickej práce — dvojzväzkových *Dejín filozofického myslenia na Slovensku*. V najbližšom čase sa ukončia práce na prvom zväzku.

Do komplexného obrazu patria však aj ďalšie filozofické aktivity, i keď majú zatiaľ užší rozsah a nižšiu intenzitu. Z nich treba na prvom mieste uviesť riešenie teoretických a metodologických otázok rozvinutého socializmu. Štúdie či články z tejto tematickej oblasti však často postrádajú zvýraznenie filozofického aspektu problematiky. Filozofia tu neraz supluje konkrétne spoločenské vedy, nakoľko jej súčinnosť s nimi v uvedenej predmetnej oblasti nie je zatiaľ dostatočne ujasnená a rozvinutá. Parciálny pokrok možno ďalej zaznamenať v kritike buržoázných filozofických koncepcií, menovite pokiaľ ide o filozoficko-metodologické koncepcie vedy. V tomto kontexte treba oceniť iniciatívnu prácu redakcie *Pravdy* a jej spolupracovníkov z radov slovenských filozofov pri vydávaní a kritickom komentovaní základných spisov popredných buržoázných filozofov, resp. predstaviteľov klasickej filozofie v edícii *Filozofické odkazy*. I keď sa postupne vytvárajú podmienky pre zintenzívnenie a prehĺbenie kritiky súčasných buržoázných filozofických koncepcií či smerov, máme na tomto úseku ešte rad podlžností, bielych miest, a to najmä v dôsledku nedostatočného kádrového zázemia. A napokon možno, a treba sa zmieniť o tom, že v nadväznosti na predchádzajúce roky pokračuje a v istom zmysle sa prehľbuje dialóg filozofie s prírodnými vedami. Po uskutočnených sympóziách a publikovaných zborníkoch, pojednávajúcich o filozofickej a prírodovednej problematike hmoty, pohybu, priestoru a času, sa v poslednom období posudzovala problematika kauzality. Uskutočnila sa konferencia k filozofickým problémom súčasnej astronómie a niektoré ďalšie menšie akcie.

Pri všetkých pozitívoch, ktoré nesporne existujú, zastávame názor, že náš filozofický front zatiaľ prostredníctvom svojich síl nepokrýva všetky významné oblasti rozvoja filozofického myslenia a poznania. Zaoštvávajú najmä filozofické výskumy v takej významnej, pre spoločenskú prax rozvinutého socializmu naliehavej problematike, akou je problematika historického materializmu. Prakticky absentujú práce z oblasti marxistickej etiky, i keď je zrejmé, že rozvoj morálnej sféry v spoločenskom vedomí si dnes zasluhuje osobitnú pozornosť teórie i praxe. Pomerne skromná je účasť filozofie na riešení filozoficko-metodologickej proble-

matiky v oblasti vied o umení a literatúre, i keď v tejto oblasti sa stále naráža na celý rad ideovo-teoretických i filozoficko-metodologických otázok. Len sporadicky sa náš filozofický front vyslovuje aj k vážnym a naliehavým filozofickým otázkam vedecko-technického pokroku, riadenia, protirečení a hybných síl socialistického spoločenského vývoja a podobne, pretože bádanie v týchto smeroch leží prakticky na pleciach niekoľkých jednotlivcov.

Nesporne sa zvýšila angažovaná aktivita predstaviteľov nášho filozofického frontu, ako ju môžeme zaznamenať v našich masovokomunikačných prostriedkoch, osobitne na stránkach stránickej tlače, menovite *Nového slova* a *Pravdy*. Stále však nie je dialóg filozofie so širokými vrstvami našich pracujúcich a mládeže vzhľadom na nároky, ktoré súčasná etapa rozvoja socializmu v Československu na subjektívneho činiteľa kladie, dostatočne systematický, ofenzívny, príťažlivý a inšpiratívny.

Touto veľmi stručnou a neúplnou bilanciou súčasného stavu sme chceli upozorniť na pozitíva i negatíva nášho filozofického bádania a podnietiť tak záujem o pokrytie tých úsekov, ktoré zatiaľ zostali mimo pozornosti, resp. na ktoré nebolo dostatok síl.

*

Aj pre budúcnosť treba uvažovať o filozofických iniciatívach a o konkrétnych výskumných úlohách tak v kontexte úloh filozofie v riešení problematiky rozvoja socializmu, ako aj v kontexte jej svetonázorovej a metodologickej funkcie v súčinnosti s ostatnými oblasťami vedeckého poznania a kultúry a v oblasti jej vlastného, imanentného vývoja. Všetky tieto základné smery je potrebné chápať vo vzájomnej podmienenosti, v organickej jednote.

Z podstaty marxisticko-leninskej filozofie vyplýva, že najvýznamším smerom filozofického bádania zostáva aj pre budúcnosť jeho priama i sprostredkovaná účasť na výskume *dialektiky rozvoja socialistickej spoločnosti a socialistického človeka* v kontextoch s celkovým svetovým a spoločenským pohybom. V tejto činnosti si filozofia najlepšie overuje svoju kvalitu, hodnotu, svoju praktickú spoločenskú funkčnosť. Konfrontácia súčasného stavu výskumu s potrebami výskumu v uvedenom smere vyžaduje posilniť participáciu našej filozofie na výskume dialektiky výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti, a to aj z toho dôvodu, aby sa zabezpečila primeraná angažovaná účasť filozofického myslenia a poznania na tvorbe súhrnných prognóz vývoja československej spoločnosti. Niektorí súdruhovia sa domnievajú, že to predpokladá účasť filozofického frontu v rozpracúvaní všeobecnej teórie spoločensko-historickej skutočnosti ako východiska pre rozvoj teórie komunistickej spoločensko-ekonomickej formácie. Cesta k tomu vedie cez riešenie kľúčových otázok výstavby rozvinutého socializmu, medzi ktoré sa zahrnuje problematika protirečení za socializmu, dialektika subjektívneho a ob-

jektívneho, a v širšom zmysle problematika historického subjektu a uvedomelej tvorby dejín, problematika socialistického životného spôsobu a problematika socialistického spoločenského vedomia, spoločenských tried, skupín a jednotlivcov s osobitným zreteľom na funkciu vedeckého svetonázoru pri utváraní ideovo-politickej jednoty spoločnosti. Ide teda o jeden zo zásadných, pritom vnútorne štruktúrovaných a mnohostraných tematických okruhov, ktorý si nárokuje osobitnú pozornosť a primerané výskumné kapacity akademických, vysokoškolských i rezortných pracovísk.

Druhý základný problémový okruh, ktorý sa v rozmanitých rovinách a smeroch s predchádzajúcim prelína, možno označiť ako okruh *komplexného, systémového výskumu problematiky človeka, jeho osobnosti, jeho socialistického vedomia*, a to na báze medziodborovej súčinnosti. Rozpracovanie *ucelenej* marxisticko-leninskej teórie osobnosti je nanajvýš aktuálne a žiadúce tak pokiaľ ide o efektívnejšie ovplyvňovanie procesov tvoriacich obsah dialektiky spoločenského a individuálneho rozvoja v našej spoločnosti, ako aj so zreteľom na to, že koncepcia človeka zaujíma v súčasnom vyostrenom ideologickom zápase socializmu s kapitalizmom naďalej jedno z kľúčových miest. Program výstavby rozvinutého socializmu a jej zdokonaľovanie možno realizovať len s ľuďmi, ktorí sú na kvalitatívne vyššej úrovni uvedomenia, a najmä konania, s ľuďmi, ktorí predstavujú všestranne sa rozvíjajúce osobnosti, uvedomeľých tvorcov dejín a samých seba. V tomto okruhu vystupujú do popredia aktuálne problémy týkajúce sa rozpracovania marxistickej etiky, riešenia problematiky potrieb, hodnôt, ich štruktúry a dynamiky atď. Ponúka sa tu aj možnosť aktívnejšie využiť výskum dejín českého a slovenského filozofického myslenia pri formovaní progresívneho socialistického spoločenského vedomia jednotlivcov i sociálnych skupín.

Bolo by možné, výskumne nesporne zaujímavé a plodné koncipovať tento okruh širšie aj ako výskumný okruh zameraný na problematiku subjektívneho činiteľa, jeho štruktúry, ciest a foriem zvyšovania jeho historickej aktivity a podobne. V tomto smere možno veľmi úspešne nadviazať na doposiaľ uskutočnené výskumy i na kádrovú základňu, ktorá sa vytvorila s tým, že jej doplnenie novými mladými silami je, prirodzene, žiadúce a perspektívne nevyhnutné.

Popri uvedených dvoch ťažiskových okruhoch nemôže naša filozofia absentovať ani pri skúmaní dialektiky *jednotlivých sfér* života socialistickej spoločnosti. To znamená vstupovať do plodnej interakcie pri riešení filozofických aspektov demografického, ekonomického, politického, sociálneho a duchovno-kultúrneho rozvoja. Vstupovať do kooperácie najmä s ekonomickým a sociologickým výskumom pri riešení problematiky rozvíjania tvorivého obsahu práce, pri určovaní obsahu a funkcií kategórie potrieb, záujmu, motivácie, pri skúmaní dialektiky procesov zbližovania tried a sociálnych skupín, dialektiky sociálneho a ekonomického rozvoja a podobne. V kontexte s výskumom politického systému

je aktuálne riešenie filozofických aspektov problematiky socialistického kolektívu ako dôležitého článku rozvíjania účasti pracujúcich na riadení výroby a správe verejných záležitostí. Rad aktuálnych otázok existuje v oblasti vzťahov filozofie a umenia, filozofie a kultúry vôbec, pri hlbšom osvetľovaní kultúrnej funkcie prírodovedného a technického poznania atď.

Vo všetkých uvedených základných výskumných smeroch je naďalej aktuálna požiadavka zvýšiť ofenzívnosť nášho filozofického frontu v *ideologickej sfére*, a to tak z hľadiska rozpracúvania, obohacovania, konkretizácie základných pojmov a princípov socialistickej ideológie, ako aj z hľadiska kritiky buržoázných a revizionistických filozofických koncepcií.

*

Druhým základným smerom, resp. oblasťou filozofického bádania bude aj naďalej oblasť týkajúca sa *vzťahov filozofie a ostatných, najmä vedeckých foriem poznania*.

Filozofia nemôže stáť mimo riešenia vážnych, teoreticko-metodologických otázok, ktoré vznikajú v procese rozvoja špeciálnych vied.

Vážnym, kvalitatívne novým momentom v tomto procese je skutočnosť, že vedecko-technická revolúcia dynamizuje vedu, mení ju čoraz viac na bezprostrednú výrobnú silu a sociálnu inštitúciu. To kladie filozofii nové otázky tak gnozeologického, ako aj svetonázorového, etického, axiologického i estetického charakteru a žiada od filozofie aktívnu súčinnosť pri ich riešení.

Dialóg filozofie a vedy musí vyúsťovať jednak do filozofického zovšeobecňovania najnovších výdobytkov vedy, a tým do obohacovania samotnej filozofie, jej kategórií, princípov a zákonov, jednak do zdokonaľovania svetonázorovej a metodologickej funkcie filozofie voči vede.

Nemalú úlohu tu hrá aj požiadavka vedeckých pracovníkov, aby im filozofia poskytovala náležitú a aktuálnu výzbroj, pokiaľ ide o filozofickú argumentáciu v zápase s rozličnými idealistickými a metafyzickými prúdmi v samotnom prírodovednom či technickom poznaní.

Ako špecifický objekt filozofického výskumu prichádza do úvahy aj výskum dialektiky prírodných, spoločenských a technických vied v ich interakcii s filozofiou a umeleckou kultúrou. Naďalej treba pokračovať v rozpracúvaní teoreticko-metodologických otázok sociálneho poznania.

Zosilňuje sa trend nárokov na *účasť filozofie pri rozvoji komplexných výskumných postupov*. Neraz sa už zdôraznilo, že komplexnosť výskumu neznamenaá púhu sumarizáciu výsledkov, ktoré o danom objekte poskytnú rôzne vedné disciplíny, ani eklektické spájanie metód jednotlivých vedných oblastí či vedných odborov, ani redukciu rozmanitosti týchto odborov a ich metód na akýsi jednoduchý spoločný zá-

klad. Komplexnosť, naopak, vyžaduje vypracovať takú teóriu metód, na báze ktorej je možné dosiahnuť celistvý teoretický obraz podstaty a vývoja skúmaného objektu spoločenskej reality. A tu vstupuje marxistická filozofia do daného procesu ako teoretický kľúč k dialektickej syntéze, ako východisko kvalitatívno-systémových a kvantitatívno-štruktúrnych aspektov v systéme komplexných metód. V komplexnom výskume spoločnosti a človeka vytvára sa teda nová forma syntézy špeciálnych vied a filozofie. Filozofická metodológia je tu dôležitá nielen ako zábrana metafyziky či ekletiky alebo idealizmu, ale aj ako základňa pre bezprostrednú organizáciu a systematizáciu metód komplexného výskumu.

Prihliadať je potrebné aj na významnú tendenciu smerujúcu k vytváraniu užšej vzájomnej súčinnosti, jednoty prírodných, technických a spoločenských vied. Táto tendencia sa môže totiž úspešne rozvíjať len za *integrujúcej* súčinnosti marxisticko-leninskej filozofie. Proces integrácie a diferenciacie modernej vedy nastoľuje potrebu určiť špecifiku každej oblasti vedeckého poznania a rad ďalších aktuálnych poznámok.

Je preto správne, že aj v budúcich rokoch sa predpokladá pokračovať v riešení otázok *filozofie a metodológie vedy* všeobecne a spoločenských vied osobitne. V okruhu filozoficko-metodologických problémov rozvoja súčasnej vedy je aktuálny výskum kategórií dialektického materializmu ako filozofického základu teórie vedy, rozpracovanie marxisticko-leninskej teórie vedy, kritika súčasných buržoáznych teórií vedy, logické a metodologické problémy súčasného vedeckého poznania, etika vedy a vedeckého poznania i metodológia spoločenských vied.

*

Tieto úlohy môže naša filozofia úspešne plniť len vtedy, ak sa bude sama zdokonaľovať. Preto *skvalitňovanie filozofie*, obrazne povedané jej práca na samej sebe, v kontexte s celým ideovým filozofickým dedičstvom tvorí tretí základný smer filozofického bádania a musí mať v celkovom programe primerané zastúpenie. Prínos v tomto smere je základným predpokladom pre úspešné plnenie funkcií filozofie voči spoločnosti, voči vede i voči kultúre.

V princípe ide o to, aby filozofia posilňovala svoj vedecký charakter, rozvíjala svoj pojmový a kategoriálny aparát, aby sa *komplexne a harmonicky* rozvíjala ako ucelený štruktúrovaný systém.

Jednou z dôležitých ciest k tomu je tvorivé prepracúvanie a osvojovanie *dejinnofilozofických hodnôt*, funkčné využívanie filozofického ideového dedičstva, najmä klasikov marxizmu-leninizmu, a to tak, aby sa filozofický odkaz klasikov reflektoval v širokých dejinnofilozofických kontúrach a so zreteľom na syntézu súčasnej spoločenskej praxe a všetkých ľudských aktivít, vrátane súčasnej techniky, moderného umenia a špeciálneho vedeckého poznania. Bez tejto dejinnofilozofickej fundo-

vanosti našej filozofie niet jej skutočnej revolučnoscí, stránickoscí, bojovnosti. Súčasťou tohto úsilia bude aj naďalej marxistické spracovávanie nášho filozofického dedičstva, koncentrované predovšetkým v spracovaní druhého zväzku *Dejín filozofického myslenia na Slovensku*.

V rámci tejto orientácie musí zaujímať centrálné miesto rozpracovanie *materialistickej dialektiky*, a to nielen z hľadiska ďalšieho rozvoja našej spoločnosti (ako teóriu a metodológiu sociálneho poznania a poznania aktivity subjektívneho činiteľa), ale aj z hľadiska ďalšieho rozvoja poznatkov súčasnej vedy. Závažnosť prác v oblasti teórie materialistickej dialektiky v súčasnej etape vývoja socialistickej spoločnosti a vedeckého poznania podčiarkujú požiadavky súvisiace s tvorbou sociálno-ekonomických prognóz. V tomto kontexte je na programe dňa požiadavka ďalšej konkretizácie zákonov a princípov materialistickej dialektiky, najmä teórie dialektických protirečení pôsobiacich vo vývine socialistickej spoločnosti, analýza ich zvláštností, príčiny ich vzniku a foriem ich prekonávania. Aktuálne sú aj aspekty súvisiace so svetonázorovou funkciou dialektiky i s jej praktickou axiologickou funkciou.

Treba vykonať rozhodné kroky k odstráneniu zaostávania výskumu v oblasti *historického materializmu*. Revolučná prax, pokroky špeciálnych vied a vnútorný imanentný filozofický vývin nastoľujú rad nových úloh i požiadavku novým spôsobom posúdiť doterajšie poznatky. Na programe dňa je najmä rozpracovanie *systému* kategórií a princípov historického materializmu a hlbšie odhalenie ich *metodologickej* funkcie v poznávaní spoločenských javov a procesov. V tomto rámci ide najmä o kategóriu spoločensko-ekonomickej formácie, kategóriu praxe, o dialektiku subjektu a objektu v súčasnej etape historického vývoja a podobne.

A napokon sa žiada zintenzívniť riešenie otázok súvisiacich s postavením filozofie ako špecifickej zložky a metodologického východiska *ucelenej teórie marxizmu-leninizmu* vo vzťahu k súčasnej etape revolučného procesu, osobitne k praxi výstavby rozvinutého socializmu.